

providere vel domui vel civitati de reb^o necessarijs ad vitia. **A**lia v^o comutatiois spes est vel denariorum ad denarios: vel quarumcumq^{ue} rerum ad denarios: non propter res necessarias vite: sed propter lucrum querendum. et hoc quidem negotiatio prope videtur ad negociatores pertinere: sed per hoc prima autem comutatio laudabilis est: quia dicitur vitia necessitati. Secunda autem iuste vituperatur: quia quod est de se deseruit cupiditati lucrum quod finem non nescit: sed infinitum tendit. et ideo negotiatio secundum se considerata quadam turpitudine habet in quantum non oportet de sui ratione sine honestum vel necessarium. lucrum tamen quod est negotiatiois finis et si in sui ratione non oportet aliqua honestum vel necessarium: nihil tamen oportet de sui ratione vitiosum vel vitium. **U**n^{de} nihil prohibet lucrum ordinari ad aliquem finem necessarium vel etiam honestum. et sic negotiatio licita redditur: sicut cum aliquis lucrum moderatum quod negociatio dicitur ordinat ad dominum sue sustentationem: vel et ad subveniendum indigentibus: vel et cum aliquis negociatio intendit propter publicam utilitatem: ne scilicet res necesse ad vitam patrie desint: et lucrum expetit non quasi finem: sed quasi stipendium laboris. **A**d primum quod dicitur quod verbum Crisostomi est intelligendum de negotiatioe secundum quod ultimum finem in lucro constituit. quod precipue videtur quod aliquis rem non imutatam carum vendit. **S**i enim rem in melius mutatam carum vendat. videtur propter meritum sui laboris accipere: quod si ipsum lucrum possit licite intendi: non sicut ultimum finem sed propter alium finem necessarium et honestum ut dictum est. **A**d secundum quod non quicumque carum vendit aliquid quod emerit negociatur: sed solum quod ad hoc emit ut carius vendat. **S**i autem emit rem non ut vendat sed ut teneat et postmodum propter aliquam causam eam vendere velit non est negociatio: quod si carum vendat potest enim licite facere: quia in aliquo rem melioravit: vel quia pretium rei est mutatum secundum dignitatem loci vel temporis vel propter periculum cuius se expedit transferendo rem de loco ad locum: vel eam fieri faciendo. et secundum hoc nec emptio nec venditio est iniusta. **A**d tertium quod dicitur quod clerici non solum debent abstinere ab his que sunt secundum se mala: sed et ab his que habent speciem mali. **Q**uod quidem in negociatione contingit: tamen propter hoc quod ordinata ad lucrum tamen cuius clerici debent esse receptores: tamen est propter frequentiam negociationum vitia: quia difficulter exiit negociatione: a peccatis laborum: ut dicitur **Ecclesiasticus** 26. **E**st et alia causa: quia negociatio nimis implicat animus secularibus curis: et per hoc a spiritualibus retrahit. unde apostolus dicit 2 ad **Timotheum** 2. **N**emo militans deo

implicat se negocijs secularibus: licet tamen clericis vitiis peccatis comutatiois specie que ordinatur ad necessitatem vite emendo vel vendendo.

Quoniam de peccato usure quod committitur in mutuis. **E**t circa hoc quod dicitur quatuor. primum utrum sit peccatum accipere pecuniam in pretium pro pecunia mutuata quod est accipere usuram. **2** utrum liceat pro eodem quacumque utilitate accipere quod in recompensatione mutui. **3** utrum aliquis restituere teneatur id quod de pecunia usuraria iusto lucro lucratur. **4** utrum liceat accipere mutuo pecuniam sine usura.

Ad primum sic proceditur. **V**idetur quod accipere usuram pro pecunia mutuata non sit peccatum. **N**ullus enim peccat ex hoc quod sequitur exemplum christi. sed dominus dicit se ipso dicit **Luci** 19. **E**go veniens cum usuris exegisse illam. scilicet pecuniam mutuata. **g** non est peccatum accipere usuram pro mutuo pecunie. **S**ic dicitur in psalmo. **A**lex domini immaculata: quia scilicet peccatum prohibet: sed in lege divina conceditur aliquis usura: secundum illud **Deuteronomio** 23. **N**on fenerabis fratri tuo ad usuram pecuniam nec fruges nec qualibet aliam rem: sed alieno: et quod plene est etiam in primis reprobis pro lege servata secundum illud **Deuteronomio** 28. **F**enerabis gentibus multis. et ipse a nullo senes accipies. **g** accipere usuram non est peccatum. **S**ed in rebus humanis determinatur iusticia preleges civiles. et secundum eas conceditur usuras accipere. **g** non videtur esse illicitum. **P**retermittitur consilia non obligat ad peccatum. sed **Luci** 6. inter alia consilia ponit: date mutuum nihil inde sperantes. **g** accipere usuram non est peccatum. **P**recium accipere pro eo quod quod facere non tenetur: non videtur esse peccatum: sed non in quibus casu tenetur pecunia habere eam proprio mutuatam **g** in quibus ei aliquis pro mutuo accipere premium. **A**rgentum monetatum et in uasa formatum non differt specie sed licet accipere pro uasis argenteis premium accommodatum. **g** et hoc accipere premium pro mutuo argentei monetati: usura **g** non est secundum peccatum. **Q**uilibet potest licite accipere rem quam ei dominus rei voluntarie tradit: sed ille qui accipit mutuum voluntarie tradit usuram. **g** ille qui mutuatur licite potest accipere. **S**ed hoc est quod dicitur **Exo** 22. **S**i pecuniam mutuam dederis populo meo pauperi qui habitat tecum: non exiges eum qui exactor nec usuris opprimes. **g** dicitur quod accipere usuram pro

pecunia mutuata ē fm se iustus: qz vendit
id qd n̄ ē . p qd manifeste iēq̄litas ostendit q̄
iusticie cōtrariat̄. Ad cui⁹ euidētiā sciēdū ē
q̄ qdā res sūt q̄rū vsus ē ipsarū rez cōsūptō
sicut vinū cōsumim⁹ eo vtēdo ad potū. z tri
ticū cōsumim⁹ eo vtēdo ad cibū. Vñ i tali
bus nō d̄z seorsū cōputari vsus rei a re ipsa. s̄z
cuiuscūq; cōcedit vsus: ex B ipō cōcedit res z
prop̄ hoc i talib⁹ p mutuū trāssert̄ domini
um. Sigs ḡ seorsū vellet v̄dere vinū. z vel
let seorsū v̄dere vsū vini v̄deret eaz rē bis
vel venderet id qd nō ē. vñ manifeste p iu
sticiā peccaret. z sili rōne iusticiā cōmittit
q̄ mutat vinū aut triticū petēs sibi duas re
cōpensatōes. vñā qdē restitutionē eq̄lis rei
aliā vō p̄ciū vsus: qd vsura dicit̄. Quedā vō
sūt q̄rū vsus nō ē ipsa rei cōsumptio: sic vsus
domus ē ibabitatio: nō at dissipatio. z iō in
talib⁹ seorsū p̄t v̄trūq; cōcedi: puta cū aliq̄s
tradit alteri dominiū dom⁹: resuato sibi vsū
ad aliq̄d ips vel eo cū q̄s cōcedit alicui vsū
dom⁹ resuato sibi ei⁹ dominiū z pp̄ B li
cite p̄t hō accipere p̄ciū p vsu dom⁹ z p̄t hō
petere domū accōmodatā: sicut p̄z i cōductō
ne z locatiōe dom⁹. Pecunia at̄ fm p̄m i
s̄: ethicoz. z i p̄ polit. p̄ncipali ē iuenta ad
cōmutatōes faciendas. z ita p̄p̄ri z p̄ncipal
p̄t pecunia vsus ē ipsi⁹ cōsūptio siue distra
ctio sc̄dm q̄ i cōmutationes expendit̄. z p̄
pter B fm se ē licitū p vsu pecunie mutuate
accipere p̄ciū: qd d̄r vsura. z sicut alia iniuste
acq̄sita tenet hō restituere: ita pecunia quaz
p vsurā accepit. Ad p̄mūz ḡ d̄ q̄ vsura
ibi metaphorice accipit̄ p̄ supercellētia bo
nozū sp̄ualitū quā exigit de⁹ volēs ut i bonis
acceptis ab eo sp̄p̄ficiam⁹: qd ē ad vtilitatez
n̄ram: nō ei⁹. Ad secūdū d̄ q̄ iudeis phi
bitū fuit accipere vsurā in fratrib⁹ suis. s̄ iudeis
p qd datur intelligi q̄ accipere vsuraz a q̄cūq;
hoīe ē simplicit̄ malū. debem⁹. n. oēz hoīez
h̄re q̄n̄ primū z fratre: p̄cipue i statu euā
gely ad qd oēs vocāf. vñ i ps absolute dicit̄
Qui pecuniā suā nō dedit ad vsurā. Et Eze
ch. 18. Qui vsurā nō accepit. Q̄ autem ab
extraneis vsurā acciperēt n̄ fuit eis cōcessū
q̄i licitū: s̄z p̄missū ad mai⁹ malū vitandū ne
s̄. a iudeis deū colentibus vsuras acciperēt
pp̄t auariciā cui d̄diti erāt: ut h̄r Jsa. 56. Q̄
at i p̄miū p̄mittit̄: fenerab̄ gentib⁹ mult⁹ zē.
fenus ibi large accipit̄ p̄ mutuo: sic z Eccl.
29 d̄r. Multi nō cā negtie fenerati sūt. i. nō

mutuauerūt. p̄mittit̄ ḡ i p̄miū iudeis abun
dantia diuitiarū ex q̄ cōtigit q̄ alys mutua
re possint. Ad tertiu d̄ q̄ leges hūane di
mittūt aliq̄ pctā ipunita pp̄t cōditiones bo
munū ip̄sectorū: in q̄b⁹ multe vtilitates impe
dirēt si oia pctā districte p̄biberēt penis ad
hibitis. z iō vsuras lex hūana cōcessit non q̄si
extimans eas eē fm iusticiā: s̄z ne ip̄dicerēt
vtilitates multozū. Vñ in ip̄so iure ciuili d̄r
q̄ res q̄ vsu cōsumit̄ neq; rōe nāli neq; ciui
li recipiūt vsufructū: z q̄ senar⁹ nō fecit eaz
rerum vsufructū. nec. n. poterat: s̄z quasi vsu
fructū constituit cōcedēs. s̄ vsuras. Et p̄hs
naturali rōne ducus dicit̄ in p̄ polit. q̄ vsu
raria acquisitio pecuniarum ē maxime pre
ter nām. Ad q̄rtum dicendū q̄ dare mu
tuū nō sp̄ tenet hō. z iō q̄rtū ad h̄ ponit̄ in
p̄silia: s̄ q̄ hō lucrū de mutuo nō q̄rat h̄ ca
dit sub rōne p̄cepti. p̄t tñ dici cōsiliū p̄ opa
tionē ad dicta p̄hariseozū q̄ putabāt vsurā
aliquā esse licitam: sicut z dilectio iūmicoz
ē cōsiliū: vel loq̄tur ibi nō de spe vsurary lu
cri: s̄z de spe q̄ ponit̄ i hoīe. nō. n. debem⁹ mu
tuū dar̄ l̄ q̄d cūq; bonum facē pp̄ sp̄e hoīs. s̄z
pp̄ sp̄em dei. Ad q̄ntū d̄ q̄ ille qui mu
tuare nō tenet. recōpensatōem p̄t accipere
ei⁹ qd fecit. s̄z nō apli⁹ debet exigere. recōpē
sac̄ aut̄ sibi fm eq̄litate m iusticie si tantum
ei reddat̄ quantū mutuauit. vñ si aplius exi
gat p̄ vsufructu rei q̄ aliū vsū nō habz nisi cō
iūptionē s̄be: exigit p̄ciū ei⁹ qd nō ē. z ita ē
iūsta exactio. Ad sextū d̄ q̄ vsus p̄ncipa
lis vasozū argenteozū nō ē ip̄se eozum cōsū
ptio. z iō vsus eozū p̄t vendi licite seruato
dominio rei. vsus at̄ p̄ncipalis pecunie ar
gentee ē distractō pecunie icōmutuatōes.
vñ nō licet ei⁹ vsū vendere cūz B q̄ aliq̄s ve
lit eius restitutionē qd mutuo dedit. Scien
dū tñ q̄ sc̄dari⁹ vsus argenteozū vasozū possz
eē cōmutatio. z talē vsū eozū nō licet v̄dere
z siliē p̄t eē aliq̄s sc̄dari⁹ vsus pecunie ar
gentee. n̄puta si q̄s cōsideret pecuniaz signa
tā ad ostētationē vel ad ponēdū loco pigri.
z talē vsū pecunie licite hō vendē p̄t. Ad
septimū dicēdū q̄ ille q̄ dat vsurā n̄ simpli
citer volūtarie dat: s̄z cū qdā necitate i q̄rtūz
idiget accipere pecuniā mutuo quā ille q̄ ha
bet nō vult sine vsura mutuate.

Ad secundū sic pro
cedit. Vñ q̄ aliq̄s possit p̄ pecuniā mutuata

aliquā aliā cōmoditatē expetere. vnusq; n. licite pōt sue indēnitati cōsulere. s; qñz dānū aliq; parit ex b; q; pecuniam mutuatur. g; licitū ē ei s; pecuniam mutuata aliqd aliud p; dā no expetere l; etiā exigere. ¶ **Unusq; te** nef ex qdā debito honestatis aliqd recōpē sare ei q; sibi grām fecit: vt dī in 5° ethicoz; s; ille q; alicui i nccitate cōstituto pecuniam mutuā grās facit. vñ z grātū actō ei dbeť. g; ille q; recipit tenet nāli debito aliqd recōpē sare. s; nō videt eē illicitū obligare se ad ali qd ad qd q; ex nāli iure tenet. g; nō videtur eē illicitū si aliq; pecuniam alteri mutuans i obligationē deducat aliquā recōpensatōez

¶ **Sicut ē qdā mun^o a manu: ita est qd** dam mun^o a lingua z ab obsego: ut dicit glo. 3^a 33^a. **Brūs** q; excutit man^o suas ab oī mū nere: s; licet accipere seruitiū vel etiā laudez ab eo cui q; pecuniam mutuauit. g; p; rōne licet qdēq; aliud munus accipere. ¶ **Ea** dem videt eē pparato dati ad datū z mutuati ad mutuatū: s; licet pecuniam accipere p; alia pecunia data. g; licet accipere recōpensatōem alteri^o mutui p; pecuniam mutuata. ¶ **Da** gis a se pecuniam aliēat q; eā mutuādo dominiū transfert q; q; eā mercatori vel artificii cōmittit. s; s; lucrū accipere d; pecunia cōmissa mercatori vel artificii. g; s; etiā lucrū accipere de pecunia mutuata. ¶ **Pro** pecunia mutuata pōt hō pign^o accipere cui^o vsus poss; p;cio aliq; vendi: sicut cū ipignozat ager l; dom^o q; i habitat. g; s; aliqd lucz hēre d; pecunia mutuata. ¶ **cōtingit** qñz q; aliq; cari^o vendat res suas rōne mutui: aut vili^o emit qd ē alteri^o: vel etiam pro dilatione p;ciū auget: vl; pro acceleratione diminuit in qb^o omnibus videt aliq; recōpensatio fieri qñi pro mutuo pecunie. b; at nō manifeste apparet illicitūz. g; licitū ē aliq; cōmodū de pecunia mutuata expetere vel etiā exigere. **S; s; ē qd** Ezech. 18°. dī iter aliā q; ad virū iustū regrunt: si vsurā z supabūdantiā nō acceperit. ¶ **B^o** dō q; fm plm i 4° ethicoz;. oē illud pro pecunia hētur cui^o p;ciū pōt pecunia mēsurari. **Et** iō sicut si aliq; p; pecunia mutuata vel q; cū q; alia re q; ex ipso vsu cōsumitur. pecuniam accipit ex pacto tacito vel expreso. peccat s; iusticiā vt dictū ē: ita etiā q; cūq; ex pacto tacito vl; expreso qdēq; aliqd accipit cui^o p;ciū pecunia mēsurari pōt: sile p;ctū i curret. **Si** vō accipiat aliqd h^o mōi nō qñi exigens :

nec qñi ex aliqua obligatiōe tacita vel expresa sed sicut gratuitum donum: nō peccat: q; ēt atēq; pecuniam mutuasset: licito poterat ali qd donū gratis accipere: nec peioris conditio nis efficit p; b; qd mutuauit. **Recōpensatio** nē vō eoz; q; pecunia nō mensurant; s; p; mutuo exigere: puta beniuolentiā z amorē ei^o q; mutuauit: vel aliqd h^o mōi. **Ad** primū g; videndū q; ille q; mutuū dat: pōt abiq; pctō in pactū deducere cūz eo q; mutuū accipit recōpensationē dāni p; qd subtrahit sibi aliqd qd debet hēre. b; n. nō ē vendere vsū pecunie: s; dānū vitare. z pōt eē q; accipiēs mutuū maius dānū euitet q; dans icurret. vñ accipiēs mutuū cū sua vtilitate dānū alteri^o recōpensat. recōpensationē hō dāni qd considerat i b; q; de pecunia nō lucrat: nō pōt in pactū deducere: q; nō d; vendere id qd nōdū h; z pōt ipediri multiplici in habendo. ¶ **Ad** scōm dicēdū q; recōpensatio alicui^o beneficij duplici fieri pōt. **Uno** qdē mō ex debito iusticie ad qd aliq; ex certo pacto obligari pōt. z b; debitū attēdit fm quantitatem beneficij qd q; accepit. z iō ille q; accepit mutuū pecunie l; cuiuscūq; filis rei cui^o vsus ē ei^o cōsumptio: nō tenet ad plus recōpensandū q; mutuo accepit. vñ s; iusticiā ē si ad pl^o reddendū obliget. **Alio^o** tenet aliq; ad recōpensandū bñficiū ex debito amicitie: in quo magis cōsiderat affect^o ex quo aliq; beneficiū cōtulit q; etiā qñtitas eius qd fecit. z tali debito nō cōpetit ciuilib obligatio p; quā inducit qdā nccitas vt nō spōtanea recōpensatio fiat. ¶ **Ad** tertiu^o dō q; si aliq; ex pecunia mutuata expetere vel exigat qñi p; obligatōez pacti taciti vel expresi recōpensationē muneris ab obsequio vel a lingua. perinde ē ac si expeteret vel exigeret mun^o a manu: quia vtrūq; pecunia extimari pōt ut p; in his qui locant opas suas quas manu vl; lingua exercent. **Si** vero mun^o ab obsequio l; lingua nō qñi ex obligatiōe rei exhibet: s; ex beniuolentiā q; sub extimatione pecunie nō cadit: licet b; accipere z exigere et expetere. **Ad** qrtū dō q; pecunia nō pōt vēdi pro pecunia apiori q; sit qñtitas pecunie mutuate que restituēda ē: nec ibi aliqd ē exigendū aut expetendū nisi beniuolentie affectus q; sub extimatione pecunie nō cadit. ex q; pōt procedere spōtanea mutuatio. repugnat aut ei obligatio ad mutuū faciēdū i; p; s; q; etiā talis obligatio

